

Berlingske Tidende 17. februar 1981

Den tredje afgrund

Af
Bernt Hjejle

Højesteretsadvokat,
dr. jur.

Bernt Hjejle

REGERINGENS lovforslag nr. 157 om køberet for staten til flydende kulbrinter, d.v.s. olie og gas fra Danmarks undergrund, tillægger staten eller et af staten ejet selskab ret til at købe en del af den fra Danmarks undergrund producerede olie og gas. Det hedder videre i paragrafferne 3 og 4, hvis der ikke opnås enighed mellem køber (staten) og sælger om prisen, beregningsgrundlaget eller øvrige leveringsvilkår, kan tvisten indbringes for et »nævns« bestående af en formand og to medlemmer, hvis formand udpeges af præsidenten for Højesteret og de to andre medlemmer af energirepræsentanten, altså køberens repræsentant. Når flertallet af »nævnet« medlemmer udpeges af køberens repræsentant, og sælgeren ikke har repræsentanter i »nævnet«, er det umiddelbart indlysende, at »nævnet« ikke er nogen upartisk instans.

Som den, der (i min disputats) i sin tid tog problemet om gyldigheden af retsafgørelser truffet af andre instanser end de ordinære domstole op til videnskabelig behandling, følger jeg trang til at udtale mig om denne bestemmelse og dens konsekvenser.

Jeg udviklede dengang det hovedsynspunkt — som vel nu forekommer selvfølgeligt, at vor retsplejes grundsatninger medførte, at retsafgørelser truffet af en domsinstans, der ikke gav garanti for en upartisk afgørelse, var ugyldige. Højesteret har i en række domme — navnlig i sager om gyldigheden af foreningsvoldgiftsretters afgørelser — nærmere udformet denne retsgrundsatning, som senere i Lov om Voldgift af 24. maj 1972 har fundet udtryk i bestemmelsen om, at en voldgiftsaktale er ugyldig, når den foreskriver en sammensætning af voldgiftsretten eller en sagsbehandling, som ikke er betryggende for parterne eller en af disse. Det er en fundamental retsgrundsatning, at en retsafgørelse skal fremgå af en upartisk instans.

heraf understreges særlig af to forhold.

FOR DET FØRSTE er det ikke rimeligt, at borgerne skal gennem to instanser for at få en upartisk afgørelse. I forvejen har vi i vor forvaltning — navnlig inden for skatteretten — for mange for borgerne tidskrævende og besværlige specialinstanser, og også på det her omhandlede område kan det dreje sig om økonomisk store og vidtrækkende afgørelser, så der kan stå alvorlige ting på spil, i hvilke tidsfaktoren kan spille en betydelig rolle.

Men dernæst har ministeren for at camouflere den manglende upartiskhed til og med anbragt en af Højesterets præsident udpeget dommer som formand i dette »nævn«. Dette vil jo normalt betyde, at præsidenten udpeger en højesteretsdommer til hvervet. Og værst ville det selvfølgelig netop være, såfremt en højesteretsdommer skulle have sæde i dette »nævn«, allerede fordi det vil virke afstrækkende for borgere, der tænker på appel, idet disse vil frygte for, at den domstol, til hvilken afgørelsen kan appelleres, vil lade sig påvirke af, at en højesteretsdommer har medvirket.

— Men under alle omstændigheder må det være utiladeligt ved lov at pålægge Højesterets præsident — vor retsplejes øverste repræsentant — at skulle udpege en formand — hvad enten han nu er højesteretsdommer eller ej — til en ikke-upartisk domsinstans, hvis afgørelser, såfremt de (af køberen) angribes i et ugyldighedssøgsmål ved de ordinære domstole, efter domspraksis vil blive kendt ugyldige.

BORGERNES SIKKERHED for upartiske retsafgørelser er en grundlæggende faktor i vort samfundssystem. For at bruge et udtryk fra min artikel i Berlingske Tidende 4. februar om »Den anden afgrund«: »Kalken mellem murstene i vor samfundsbygning« er sælt sammen ikke blot af en stabil økonomi — hvis forfald er Heinesens afgrund — og af gensidig tillid til givne ord og trufne aftaler — hvis sammenbrud er den anden afgrund —, men også af tillid til vore retsinstansers upartiske afgørelser, kort sagt: retssikkerheden. Svækkes tilliden til denne sidste faktor, åbner der sig her en tredje afgrund. Vor

samfundsbygning begynder at slå betænelige revner. De i Nordspolie-lovne indeholdte bestemmelser er — uanset deres mere eller mindre behændige camouflering — et brud med vigtige principper i vor retsorden. Man griber sig i at stille det spørgsmål: Er det virkelig Staunings, Buhls, Hedtofts og H. C. Hansens socialdemokrati — der stod for den almindelige borgers retsbesgreber — som nu kører disse love gennem Folketinget? Nej, det er det ikke, men det er nok heller ikke det, partiet i dag ønsker at være. Meget — ikke mindst principper: Ved tvang, ikke ved forhandling — kunne tyde derpå.

Der er et gammelt ord, der siges, at »når små mænd kaster lange skygger, er det et sikkert tegn på, at solen er ved at gå ned«. — Kun små mænd kunne fremsætte et sådant lovkompleks og dermed kaste lange og mørke skygger. Solen er ved at gå ned over det danske samfund. — Med en tom pengekasse, uden gensidig tillid og uden retssikkerhed skal det nok blive koldt og mørkt i Danmark.